

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 13.

Lördagen den 2 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 113, angående rätt för överjägmästaren C. I. Stiernspetz att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 116, med förslag till förordning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull.

Dessa propositioner föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar rörande höjning av vissa till arméns och marinens personal utgående dagtraktamenten m. m.; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar angående vissa anslag till remontering m. m.

Företogs val av tjugufyra valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr	Barthelson	med 111 röster
»	Bäckström	» 111 »
»	Cedercrantz	» 111 »
»	Danström	» 111 »
»	Ekelund	» 111 »
»	Eklund, Oskar,	» 111 »
»	Ekman, Carl Gustaf,	» 111 »
»	Ekman, Johan Emilson,	» 111 »
»	Fahlén	» 111 »

herr Gustafsson	med 111 röster,
» Hallin	» 111 »
» Hammarskjöld	» 111 »
» Hedenstierna	» 111 »
» Hjärne	» 111 »
» Jeansson	» 111 »
» Neiglick	» 111 »
» Nilsson, Johan,	» 111 »
» Nyström	» 111 »
» Pers	» 111 »
» Roos	» 111 »
friherre Silfverschiöld	» 111 »
herr Trygger	» 111 »
» Wickman	» 111 »
» Wrangel	» 111 »

Företogs val av tio suppleanter för kammarens valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter för kammarens ifrågavarande valmän utsedda:

herr Carlsson	med 94 röster,
» Pålsson	» 94 »
» Forssman	» 94 »
» Roman	» 94 »
» Jönsson	» 94 »
» Rooth	» 94 »
» Roberg	» 94 »
» Stårner	» 94 »
» Hult	» 94 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av ej mindre riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare än även riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Alexandersson	med 109 röster,
» Antonsson	» 109 »
» Boberg	» 109 »
» Carlsson	» 109 »
» Eliasson	» 109 »
friherre Fleming	» 109 »
herr Forssman	» 109 »
» Gezelius	» 109 »
greve Hamilton, Alexander,	» 109 »

herr Hedenlund	med 109 röster,
» Hellberg	» 109 »
friherre Hermelin	» 109 »
herr Hjärne	» 109 »
» Jespersion	» 109 »
» Kjellgren	» 109 »
» Knaust	» 109 »
» Lamm	» 109 »
» Lindblad, Anders,	» 109 »
» Rosén	» 109 »
friherre Silfverschiöld	» 109 »
herr Strömberg	» 109 »
» Stålberg	» 109 »
» von Sydow	» 109 »
» Wavrinsky	» 109 »

Anställdes val av sex suppleanter för de valmän, som av kam-
maren fått i uppdrag att utse ej mindre riksdagens justitieombuds-
man och hans efterträdare än även riksdagens militieombudsman och
dennes efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava
blivit till suppleanter utsedda:

herr von Koch	med 71 röster,
» Neess	» 71 »
friherre Ramel	» 71 »
herr Stenström	» 71 »
» Fant	» 71 »
» Frändén	» 71 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Hults*
motion, nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om viss
frihet från skatt till staten för aktiebolaget elektrolytverken.

Vid föredragning av bankouts-kottets memorial nr 24, i anled-
ning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 91,
i vad den avser anvisande av medel till tecknande av aktier för sta-
tens räkning i aktiebolaget elektrolytverken, bifölls utskottets hem-
ställan, och hänvisades propositionen i nu ifrågavarande del till stats-
utskottet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran
jordbruksutskottets utlåtanden nr 18—21.

Höjning av
dagtraktamen-
tarna för
landstings-
män.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 24 i förordningen om landsting.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 22, hade herr *Fant* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting den 21 mars 1862:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte tolv kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker.

Till konstitutionsutskottet hade vidare hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 28, av herr *Källman*, med en hemställan, som endast i så måtto skiljde sig från herr *Fants*, att i stället för ordet »tolv» insatts ordet »femton».

Slutligen hade utskottet även förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 43, av herr *Hage* m. m., däri motionärerna hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta ändra § 24 i landstingsförordningen, så att den komme att få följande lydelse:

Landstingsman eller suppleant, som ej är bosatt å landstingets sammanträdesort, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente 12 kronor för varje från klockan 12 på natten räknat dygn, som han helt eller delvis nödgas tillbringa utom sin bostadsort på grund av sammanträde med landstinget ävensom ersättning för resekostnader fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå, eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker. Landstingsman, bosatt å sammanträdesorten, erhåller ersättning med 8 kronor för varje dag under landstingets möte.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 23 i förordningen om landsting:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte tolv kronor ävensom ersättning för resekostnaden

fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker. Landstingsman, som bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte nio kronor.

Höjning av dagtraktamentena för landstingsmän.

(Forts.)

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1:o herr *von Zweigbergk*, som anförde:

»Tillräckliga skäl synas icke föreligga, varför riksdagen i år skulle frånträda det beslut om lika dagtraktamente till samtliga landstingsmän, oberoende av bostadsorten, som fattades så sent som i fjol med uppgivande av den 1912 intagna ståndpunkten. Däremot ha motionärerna och utskottet utan tvivel rätt däri, att en höjning av ersättningen är av behovet numera påkallad. Fixeringen av beloppet blir alltid i viss mån en smakfråga. Mig har det förefallit, som om man, utan särskild utredning, kunde anse sig ha funnit en skälig och lämplig lösning genom att bestämma dagtraktamentet till tio kronor, och att sålunda utskottets hemställan bort gå ut på, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte tio kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker»;

2:o herrar *Clasen*, *K. J. Ekman* och *von Geijer*, greve *Alexander Hamilton* samt herrar *Boberg*, *Hildebrand* och *Norman*, som anförde:

»Vi äro med utskottets majoritet ense därom, att frågan om dagtraktamente åt landstingsmän icke kan anses slutgiltigt löst genom de beslut i frågan, som fattades vid 1917 års riksdag. I likhet med utskottsmajoriteten finna vi sålunda, att den då genomförda bestämmelsen om samma dagtraktamente för landstingsmän, som bo å sammanträdesorten, och för dem, som icke bo där och alltså för sin vistelse därstädes måste underkasta sig extra kostnader, är principiellt ohållbar. Men spörsmålet om dagtraktamente åt landstingsmän bör enligt vår uppfattning icke behandlas isolerat från övriga traktamentsfrågor. Både dagtraktamentets storlek i och för sig och den skillnad, man bestämmer mellan beloppen för de å en förrättningsort boende och dem, som icke bo där, bliva lätt prejudicerande för en serie andra traktaments- och arvodesfrågor; och ett fastställande av det ena eller andra beloppet på sådant sätt, att det komme att innebära mer än ersättning för direkta kostnader, blir av betydelse för

Höjning av
dagtraktamen-
tarna för
landstings-
män.

(Forts.)

de allmänna principfrågorna om de normer, som kunna finnas lämpliga för eventuell ersättning åt kommunala förtroendemän. Då vi beträffande sistnämnda fråga biträtt en skrivelse med begäran om allsidig utredning, hava vi inom utskottet yrkat, att utskottet måtte i anledning av förevarande motion hemställa om samtidig utredning angående frågan om ersättning åt landstingsmän»;

3:o) herrar *Larsson* i Västerås, *Olof Olsson* och *von Sneidern* mot viss del av motiveringen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman, mina herrar! Som herrarna hörde av konstitutionsutskottets nyss upplästa hemställan, gäller detsamma höjning av arvudet till landstingsmän. Man skulle egentligen kunna tro, att motsatserna inom utskottet varit mycket starka, då ej mindre än 13 reservanter angivit sig äga avvikande meningar från utskottets beslut. Emellertid är det mera till synes än i verkligheten, som en så stark åtskillnad i uppfattning föreligger, och jag vill strax lägga fingret på den skiljande punkten. Det är angående arvudet till de landstingsmän, som äro boende å landstingets sammanträdesort. Därom hava olika meningar förekommit, vilka vållat reservationerna.

Som herrarna hava sig bekant, har landstingsmannauppdraget tidigare tillhört de kommunala uppdrag, som ansetts böra vara oavlönade. En förändring därutinnan inträffade år 1912, då landstingsmän, som icke äro boende å landstingsorten, tillerkändes ett belopp av sex kronor om dagen. Ännu en förändring infördes sistlidet år, då jämväl de personer, vilka äro boende å ort, där landstinget hålles, tillerkändes arvode likaledes med sex kronor om dagen, såsom herrarna hava sig bekant.

Nu föreligga i detta ämne icke mindre än tre olika förslag, nämligen ett från första kammaren och två särskilda från den andra. Det förstnämnda förslaget avser att höja arvudet lika för alla till 12 kronor. Ett av förslagen i andra kammaren avser precis samma sak, dock att ersättningens belopp däri satts till 15 kronor. I det tredje förslaget förefinnes dock en principiell skillnad, då däri föreslås, dels att de landstingsmän, som icke äro boende å landstingsorten, skola tillerkännas ett dagtraktamente av 12 kronor, dels att å nämnda plats boende landstingsmän skola erhålla ett dagtraktamente av 8 kronor, varjämte detta förslag även innefattar en hemställan, att dagtraktamente måtte utgå till landstingsmän jämväl under resedagar.

Jag upprepar ännu en gång vad jag började med att säga, nämligen att den skiljande punkten är ersättningsfrågan beträffande de landstingsmän, som äro boende å orten för landstingets sammanträdande. Vi reservanter hava av principiella skäl ansett, att konstitutionsutskottets förslag i denna del icke bör bifallas, så mycket mindre som det konstitutionsutskottsutlåtande, som står näst efter detta på vår föredragningslista i dag, just innefattar ett enhälligt beslut inom utskottet som går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och i vad mån kommunerna

må berättigas att tillerkänna innehavare av kommunala förtroendeuppdrag ersättning för vissa med uppdragen förenade kostnader, såväl för direkta utgifter som jämväl i någon mån för mistad arbetsförtjänst. Detta sistnämnda förslag pekar sålunda just på ett sådant förhållande som det ifrågavarande, nämligen på ersättningsfrågan för de landstingsmän, som äro boende å ort, där landstinget sammanträder. När vi alltså i det fallet beslöto hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t för frågans utredning, föreföll det oss helt naturligt, att man borde hänföra jämväl denna fråga till den stora utredningen.

*Höjning av
dagtrakta-
mentena för
landstings-
män.*

(Forts.)

Jag vill icke föregripa en eventuell diskussion i fråga om utskottsutlåtandet nr 3, men vill dock framhålla, att det icke går an att tänka sig, att den ersättning, som skulle kunna utgå för mistad arbetsförtjänst, skulle beräknas olika, så att den skulle stå i direkt förhållande till dessa personers arbetsförtjänster per dag eller timme eller något sådant — det skulle leda till orimliga konsekvenser — utan att, som utskottet också strukit under med skärpa, det är meningen, att även denna ersättning skall fixeras till sitt belopp och sättas jämförelsevis lågt. Då är det alldeles påtagligt, att om man nu i detta sammanhang vid utskottsutlåtandet nr 2 skulle föregripa utredningen och sätta ett belopp, detta säkerligen skulle verka prejudicerande för denna utredning. Det är detta vi icke velat utan motsatt oss, vilket vi haft så mycket mera skäl att göra, som det belopp, som nu redan utgår till de personer, som äro boende på landstingsorten, 6 kronor om dagen, för visso för de jämförelsevis få dagar det gäller kan betraktas som tillräcklig ersättning.

Det är som sagt icke något principiellt vi hava emot att höja arvudet till landstingsmännen. Tidens utveckling, dyrtid och penningens fall betinga detta med nödvändighet. På kammarens bord ligga i dag enhälliga framställningar om sådan höjning för statsrevisorerna och kyrkomötets ledamöter. En sådan höjning är redan beslutad för ledamöterna i taxeringsnämnderna. Samma skäl föreligga jämväl för landstingens ledamöter, men härav följer icke med nödvändighet att höja arvudet jämväl för de ledamöter, som bo på platsen för tingets sammanträden. Men att beträffande just dessa sistnämnda beträffande vilka förhållandet är fullt analogt med ett annat vanligt kommunalt uppdrag, vi skulle göra ett undantag och föregripa utredningen, anse vi för vår del vara både principiellt oriktigt och även av en viss prejudicerande risk. Det är denna omständighet, som gjort, att då enighet icke kunnat nås därutinnan, att man höjde traktamentet för de personer, som icke bodde på den plats, där landstinget hölls, — från vår sida bjöds en möjlighet till detta, därest man låtit den andra gruppen, de som bodde på landstingsorten, tills vidare lämnas å sido hade man ernått enighet om detta, torde nog möjlighet förelegat för ett enigt utskott, — för oss intet annat stod öppet än att i en särskild reservation just med framhållande av dessa omständigheter begära, att jämväl detta ärende i sin helhet, även om det icke vore alldeles nödvändigt.

*Höjning av
dagtrakta-
mentena för
landstings-
män.
(Forts.)*

skulle hänskjutas till den stora utredning, varom utskottet i sitt utlåtande nr 3 gör en enhällig framställning.

Herr greve och talman! På grund av vad jag nu anfört ber jag för min del att få hemställa, att kammaren måtte, med avslag å utskottets hemställan, bifalla den av herr Clason m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr von Zweigbergk: Herr talman! I likhet med den föregående talaren kan jag konstatera, att den oenighet, som detta utskotts-betänkande utvisar, i viss mån är skenbar. Rörande den fråga, som för motionärerna varit huvudsaken, nämligen att under nu rådande förhållanden även landstingsmän hade anspråk på en höjning i den ersättning, som utgår till dem, rådde i det närmaste enighet inom utskottet.

Flertalet av högermännen inom konstitutionsutskottet har emellertid nekat att taga konsekvensen av detta erkännande och genomföra en förhöjning, med hänvisning till att det är meningen att taga upp hela frågan om ersättning åt kommunala förtroendemen till en mera omfattande och fullständig utredning. För min del har jag icke kunnat biträda denna tankegång. Den utredning, som det är fråga om i nästa betänkande, som kammaren får att behandla, avser i det väsentliga frågan, vilka av de kommunala förtroendemen, som nu icke hava ersättning, som böra kunna få det framdeles, utan att man uppger den generella principen om att sådana förtroendeuppdrag i regel skola vara oavlönade. Frågan huruvida landstingsmän skola ha ersättning eller icke, har riksdagen efter ganska grundliga diskussioner för sin del tagit ståndpunkt till så sent som år 1912, och det har icke inom utskottet funnits, liksom jag förmodar, att det icke heller inom riksdagen kommer att finnas nämnvärt delade meningar om att landstingsmännen fortfarande skola erhålla en ersättning, som tillåter dem att fullgöra sitt uppdrag utan någon direkt egen ekonomisk uppoffring genom detta åtagande. Inom riksdagen äro säkerligen alla ense om att i denna principfråga icke skall vidtagas någon ändring. Men om så är förhållandet, så synes det icke föreligga något som helst skäl att låta denna fråga om landstingsmännens arvode ingå i en sådan här mera omfattande prövning.

Vad som det i viss mån varit delade meningar om inom utskottet, ehuru i mycket ringa mån delade meningar, det är frågan, huruvida denna ersättning åt landstingsmän skall sättas olika för dem, som bo på den ort, där landsting hålles, och för dem, som icke bo där. I den frågan har jag för min del, och jag har därvid varit ensam, hävdad den meningen, att man kan begära, att riksdagen känner sig i viss grad bunden av konsekvenserna av den behandling, som frågan undergått under allra senaste tiden. Yrkandet på ersättning åt landstingsmän gick redan från början ut på att ersättningen skulle vara lika för dessa båda kategorier av landstingsmän. När frågan fick sin lösning år 1912, så gjordes det emellertid, så som ofta sker, en kompromiss, och det blev ersättning till

de landstingsmän, som icke bodde i residensstaden, men icke för de andra.

*Höjning av
dagtrakta-
mentena för
landstings-
män.
(Forts.)*

De, som drivit fram själva huvudkravet, anmälde redan då, att de icke kunde känna sig tillfreds med denna lösning, och att frågan icke kunde anses definitivt ordnad, förrän likställighet i detta avseende genomförts, motioner därom återkommo gång efter annan, och konstitutionsutskottet uttalade sig både 1912 och 1916 för att likställighet skulle råda. År 1917 kom konstitutionsutskottet med samma yrkande och förklarade, att den här atskillnaden mellan de två grupperna av landstingsmän »icke torde kunna upprätthållas.» När frågan var före i riksdagen, så blev också resultatet, att även första kammaren efter en mer än vanligt observerad debatt, som rörde sig angående rösträttsfrågor och annat på det kommunala området, verkligen gick med på att tillmötesgå detta gamla reformyrkande om lika ersättning åt båda dess grupper av landstingsmän. Detta skedde så sent som i fjol, och jag hade för min del tänkt mig, att det skulle bjuda riksdagen i det hela och alldeles särskilt kanske första kammaren emot, att i en fråga som denna byta om ställning redan året efter det man slutligen kommit till resultat.

Nu säger majoriteten genom konstitutionsutskottet i år, att det i själva verket icke torde ha varit till själva denna principfråga, som första kammaren i fjol tog ställning. Det sker genom något, som jag måste karakterisera som en synnerligen djärv och godtycklig konstruktion. Man påstår nämligen, att anledningen till att riksdagen förra året icke gjorde någon skillnad var, att man tyckte, att beloppet var så ringa, att det var just ingenting att dela på. Den uppfattningen är ju i viss mån flott, för all del, men jag kan icke tänka mig, att det varit skälet, ty även ett så lågt belopp som 6 kronor kan ju reduceras, så att ändå något står kvar. Jag har en bestämd anledning att tro, att det icke förhöll sig på det sätt, som konstitutionsutskottets majoritet uppger. Under debatten i första kammaren var det endast tvenne talare, som anförde några skäl för sin mening därom, att första kammaren borde bifalla kravet på lika arvode. Det var herr Hellberg och herr Kvarnzelius, och båda förklarade uttryckligen i sina mycket korta anföranden, att det icke fanns någon »rimlighet» i att upprätthålla den antydda skillnaden. Det har förefallit mig en smula egendomligt, om båda dessa herrar och de många andra, som stått på deras sida i hela denna lilla strid, skulle vara mogna att redan nu frånträda den uppfattning, som de nyss hävdad med rätt mycken styrka och där de omsider fått hela riksdagen med sig. Även för riksdagen är dock ett visst mått av konsekvens en verklig prydnad. Alltför tvära omkastningar kunna icke vara ägnade att höja riksdagens anseende, och den fråga, som här föreligger, synes mig icke vara av beskaffenhet att verkligen påkalla ett förändrat ställningstagande.

För min del hade jag trott, att man i fråga om det enda, som egentligen återstår, nämligen frågan om själva beloppet, skulle kunna framkalla enighet genom att föreslå ett belopp av tio kronor. Det är närmast en smaksak, vilken siffra man stannar för. Tio

*Höjning av
dagtraktamen-
tarna för
landstings-
män.*

(Forts.)

kronor äro ju en synnerligen jämn summa. Den ligger också ungefärligen mitt emellan de olika yrkanden, som framställts. Dessa rörde sig nämligen hela skalan över från sex kronor till femton kronor, och jag tyckte, att som ett kompromissförslag siffran tio kronor borde ha något för sig. Det visade sig emellertid för ovanlighetens skull, att ett kompromissförslag icke hade några sympatier i konstitutionsutskottet, och det är mycket möjligt, att ett kompromissförslag icke har några utsikter i denna kammare heller. Då kommer jag naturligtvis att få göra här, som jag gjorde i utskottet. När striden slutligen stod mellan majoritetens förslag och förslaget om att man skulle begära en ny utredning i ämnet, jag förenade mig med dem, som äro redo att fixera beloppet redan nu. Jag anser det nämligen vara av ett visst värde, att riksdagen omedelbart ordnar denna enkla sak, där principfrågorna redan äro så pass fullständigt klarerade. Efter min mening ser det icke riktigt bra ut, att då riksdagen med sådan snabbhet och ledighet ordnat sin egen ersättningsfråga, den skjuter denna alldeles analoga ersättningsfråga helt ifrån sig. Jag tycker, som sagt, att det icke ser riktigt bra ut.

Herr Hellberg: Herr talman, mina herrar: De skäl, som i reservationen, d. v. s. huvudreservationen till detta betänkande, anföras för avslag, synas mig vara ganska litet hållbara.

Dessa skäl äro väsentligen två. Det ena är en bestämmelse om dagtraktamente, nu beslutad av riksdagen, skulle prejudiciera i fråga om ersättningar för kommunala förtroendeuppdrag över huvud taget, och det andra är, att det också skulle ingripa på själva den principiella frågan om ersättning för personliga kostnader eller mistade förtjänster till följd av fullgjorda kommunala förtroendeuppdrag. Nu har reservanternas talsman här i kammaren anfört även ett annat skäl, som icke just alls synes i reservationen, och det skall jag då komma till något senare, men jag vill först hålla mig till de bägge skäl, som anföras i reservationen.

Vad då principskälet beträffar, så tror jag man kan säga, att dett skäl egentligen är avfärdat redan i motiveringen till den hemställan, som gjordes av 1915 års konstitutionsutskott i fråga om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. I motiveringen till detta betänkande är det så långt ifrån, att utskottet anser den frågan behöva någon utredning, att utskottet tvärt om angiver sin ståndpunkt i den frågan alldeles bestämt och klart. Detta uttalande återgives i konstitutionsutskottets utlåtande nr 3 på sid. 10. Där framhåller utskottet d. v. s. 1915 års utskott, att den gamla principen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, skall fasthållas, »men», fortsätter utskottet, »samtidigt bör ihäggkommas, å ena sidan att det ej kan anses innebära, att berörda princip trädess för när, därest ersättning medgives för en del direkta utgifter, särskilt resekostnader och extra kostnader för livsuppehälle, ävensom för vissa indirekta förluster i form av mistad arbetsförtjänst eller arbetstid». Där har således 1915 års utskott redan tagit en mycket bestämd position i dessa frågor, och nu, när samma fråga behand-

lats i årets utskott, har detta enhälligt hänvisat till de skäl och till den utredning över huvud taget, som anförts av 1915 års utskott, och det har inte på någon punkt gjorts någon reservation mot dess uttalande. Det synes mig alltså, att denna principiella fråga är alldeles klarerad.

Det är andra frågor, som utredningen väsentligen skulle komma att gälla. Det antydes också i det nämnda utlåtandet från år 1915. Där talas sålunda om att det måste göras andra avvikelser från principen, att ersättning inte bör utgå för kommunala förtroendeuppdrag, i det att även ersättning för nedlagt arbete skall medgivas under vissa förhållanden, och på samma gång framhålles att stadsfullmäktig- och kommunalfullmäktigskap inte må berättiga till någon ersättning. Men vidare anses det särskilt vara erforderligt, att det blir utredning i frågan om kommuns rätt att bevilja sådan ersättning, och utskottet markerar, att det därvidlag inte blir fråga om någon ersättning, som fastställs en gång för alla i något slags reglemente, utan om en ersättning, som varje kommun efter lokala förhållanden må äga rätt att besluta. Det anmärkes också i betänkandet, att det kan råda olika gradationer för olika fall och efter olika kommunala omständigheter. Det betonas, att det är detta, som behöver en närmare utredning för att bli klart.

I årets utskottsbetänkande, vilket som herr von Geijer betonade, är alldeles enhälligt, talas det inte heller om den principiella frågan, utan där framhålles, att utredningen bör beakta de nya eller utvidgade förvaltningsinstitutioner, som uppkommit under senare tid, och så heter det: »Vidare måste det, såsom också 1915 betonades, vara av nöden, att bestämmelser träffas rörande de former, under vilka beslut om eventuella ersättningar, skola fattas, och de belopp, till vilka de med hänsyn till olika förhållanden kunna uppgå, så att nödiga garantier lämnas mot missbruk i dessa hänseenden. Den utredning, som är önskvärd, bör jämväl enligt utskottets mening vara förknippad med en undersökning dels i vilka fall och i vilken omfattning redan nu dylik ersättning utgår, dels om de kostnader en rubbning i hittills på området gällande principer skulle kunna tänkas medföra för rikets kommuner i stort sett, därest den skulle genomföras.»

Jag tror mig med detta ha visat, att det, som synes mig ha varit huvudmotivet för reservanterna, nämligen den principiella sidan av frågan, i själva verket är avförd. Härtill kan ytterligare läggas, att det ju dock är fråga om ganska olika saker i utlåtandet nr 2 och utlåtandet nr 3, i det att det senare ju, hänför sig helt och hållet till det så att säga primärkommunala området och till förtroendeuppdrag, som fullgöras på hemorten, medan det förra hänför sig till de representativa uppdrag som fullgöras i residensstaden.

Vad det andra motivet, som anføres i reservationen, beträffar: den prejudicierande inverkan av ett beslut om ett visst belopp till landstingsmannaarvode redan nu skulle utöva, så har jag redan antytt, att någon sådan inverkan knappast är möjlig, på den grund att det rör sig om så olika saker: å ena sidan, såsom jag nyss karak-

*Höjning av
dagtraktamen-
tana för
landstings-
män.*

(Forts.)

*Höjning av
dagtraktamen-
tarna för
landstings-
män.*

(Forts.)

teriserade det, ett uppdrag som skall fullgöras i residensstaden. och å andra sidan ett rent lokalt uppdrag i primärkommunerna. Det är ju för övrigt givet, att när det å ena sidan är fråga om att fixera ett bestämt belopp och å andra sidan att lämna kommunerna en rättighet att bestämma det belopp, som efter de olika förhållandena kan anses vara det rätta, så kan ju det ena inte rimligtvis föregripa det andra. Då kunde man ungefär lika väl påstå, att bestämmelsen om riksdagsmannaarvode också är prejudicierande för den ersättning kommunerna finna sig böra lämna sina förtroendemän.

Nu har emellertid — jag må säga: något till min överraskning — herr von Geijer påstått, att den avgörande frågan egentligen var skillnaden i ersättning för de landstingsmän, som bo utanför residensstaden, och för dem, som bo inom den. Jag finner detta något överraskande, ty i reservationen säges ingenting annat, än att reservanterna äro ense med utskottsmajoriteten om att denna fråga icke är slutgiltigt löst med det av herr von Zweigbergk omnämnda beslut, som fattades i fjol, och att således i den punkten enighet råder mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Nu sade emellertid herr von Geijer, att om det kommit ett förslag, som bättre tillfredsställt anspråken i denna punkt, man skulle kunnat enas om ett positivt resultat redan nu, därmed också sålunda ytterligare bekräftande vad jag redan har framhållit, nämligen att den principiella sidan inte kan ha någon synnerligt stor betydelse i frågan.

Ja, då komma vi in på frågan om beloppet, och där är jag ense med herr von Zweigbergk, att det blir rätt mycket en fråga om tycke och smak. Nu har det emellertid för oss, som representera majoriteten i utskottet, ställt sig så, att om man accepterar den princip, som jag nyss nännde, att redan 1915 års utskott för sin del uttalade sig för, nämligen att detta dagtraktamente bör täcka de personliga uppförfingar, som en person i de lägre sociala lagren får vidkännas för att kunna fullgöra det kommunala uppdraget, om man utgår från att detta så att säga bör vara normen — ty det kan ju aldrig komma i fråga, att ersättningen skall anpassas efter personernas olika inkomstgrad, utan man får hålla sig till ett slags minimistandard — då synes det belopp vi kommit till, nämligen 12 kronor för dem, som bo utanför landstingets sammanträdesort, och 9 kronor för dem, som bo på denna ort, vara en något så när skälighets ersättning. Vi ha beräknat detta belopp ungefär så här: Om en kroppsarbetare blir landstingsman, får han pro primo avstå från sin dagavlönning under den tid, då landstinget pågår, och så får han vidare bestrida de kostnader, som äro förenade med vivret i residensstaden. Om vi nu beräkna hans dagavlönning till ett belopp av låt oss säga fem å sex kronor — sex kronor torde väl under nuvarande förhållanden inte vara för drygt tilltaget — och vidare kostnaden för vivret i staden till andra sex kronor, vilket heller icke på något sätt kan vara för högt, så komma vi just till siffran tolv. Hur komma vi då till siffran nio? Jo, då ha vi beräknat, att den kroppsarbetare, som bor i staden, också får mista sin förtjänst dessa dagar, d. v. s. gå förlustig sex kronor om dagen, som han skall ha ersatta. Men dessutom ha vi ansett.

*Höjning af
dagtraktamen-
tarna för
landstings-
män.*

(Forts.)

att det under landstingsarbetet kan vara önskvärt för honom att inte för varje måltid behöva återvända till sitt hem, som kanske ligger ganska långt bort, utan kunna äta i staden — jag tänker mig t. ex., att medlemmar av ett visst utskott intaga middag eller kväll gemensamt, då det kan bli tillfälle att mera enskilt resonera om de frågor, som utskottet har att behandla. Ja, då ha vi tagit den kostnaden till tre kronor, och så ha vi kommit till nio kronor.

Och jag tror verkligen, mina herrar, att om ni äro ense i fråga om den princip, som varit utskottets utgångspunkt, inga hållbara erinringar kunna göras mot detta. Man skulle naturligtvis kunna säga: han bör väl kunna få en middag för två kronor. Ja, Herre Gud, det är ju möjligt, det beror på förhållandena, men inte skall man mäta så förfärligt njuggt, att det skall bero på en enda fattig krona — jag säger detta, därför att jag tyckte, att herr von Geijer antydde, att om traktamentet satts till åtta kronor för de i residensstaden bosatta så hade man kanske kunnat gå med på det.

Nu har en enskild reservant, herr von Zweigbergk, uppträtt för principen att det bör bestämmas lika ersättning för dem, som bo i landstingsstaden, och dem, som bo utanför denna. Ja, för all del, jag tycker nog också att det är litet grand knusligt att göra åtskillnad, helst som dessa, som bo i staden, äro ett litet fåtal. Men det kan naturligtvis anföras skäl för den andra sidan också. Vad beslutet i fjol beträffar, tror jag, att det är alldeles riktigt, som utskottet säger, att den likställighet, som då genomdrevs, väsentligen berodde på att man tyckte, att det var litet för litet att dela på sex kronor, som man ansåg vara en minimiersättning — och alla veta, att när landstingsarvodet infördes, det sattes så lågt, som det över huvud taget kunde ske. Men beslutet tillkom i en hastig vändning och väl närmast därför att man tyckte det var en oegentlighet, att de, som bodde i staden, inte skulle få någon ersättning alls, och så tog man likställigheten. Det kan ju dock å andra sidan vara lämpligt att erinra att fjolårets riksdag i en annan fråga beslöt alldeles på rakt motsatt sätt, nämligen i fråga om riksdagsmannaarvodena. De sattes ju olika för dem, som bo i Stockholm, och för dem, som bo i landsorten. Det kan ju då också få erinras om den oegentlighet, som alltid kommer att vidläda den bestämmelsen. Jag skall inte närmare ingå på den, men det är lätt att förstå, att den kan medföra en ganska stor orimlighet, t. ex. att en person som bor i en villastad alldeles utanför Stockholm, får full ersättning, men den, som bor inne i själva staden, får mindre ersättning, fastän den senare kanske mycket bättre behövde den högre. Något sådant kan dock inte förekomma i fråga om landstingsmannaarvodet, ty den, som är landstingsman för samlingsstaden, måste också vara bosatt där, han kan inte bo utanför.

Vad nu sedan beloppet i allmänhet beträffar, har jag sagt redan förut, att det kan bli en smaksak. Herr von Zweigbergk ansåg, att tio kronor skulle vara ett slags kompromissbelopp. Vi ha för vår del ansett, att tolv kronor kan anses vara ett ännu lämpligare kompromissbelopp, då vi utgingo från deras ståndpunkt, som

*Höjning av
dagtraktamen-
terna för
landstings-
män.*

(Forts.)

över huvud taget ville höjningen. Deras mening oscillerade mellan lägst tio kronor och högst femton kronor, och då kan ju tolv kronor anses vara ett medeltal.

Jag kanske i fråga om beloppet bör tillägga, att som herrarna torde observerat och som det erinrades om av herr von Geijer, ett förslag förelegat att lämna dagtraktamente jämväl för resedagar. Detta ha vi avböjt. Landstingsmännen få således under resedagarna bekosta sitt vivre. Men under sådana förhållanden kan ännu mindre ett dagtraktamente av tolv kronor anses vara för högt tilltaget.

Då jag nu tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan, går jag tillbaka till min utgångspunkt. Jag anser, att den principiella frågan redan är avfärdad, och vill tillägga, att om det i denna fråga skulle ha varit skäl att begära en utredning, så borde den ha begärts år 1912, när det skulle avgöras huruvida landstingsmän skulle ha arvode eller inte. Men när riksdagen då ansåg sig oförhindrad att utan någon utredning besluta i frågan, så anser jag, att det skulle vara att fullständigt vända om den naturliga ordningen att nu komma efter med en begäran om utredning i en sak, som principiellt kan sägas redan vara klar.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Greve Wachtmeister, Henning: Herr greve och talman, mina herrar! Särskilt med anledning av vad den näst föregående talaren yttrade ber jag få framhålla, att han säkerligen erinrar sig ifrån debatterna inom konstitutionsutskottet rörande denna sak, att det framhållits, att den omständigheten, att båda kammarna förra året beslöt att tilldela landstingsmännen ett arvode av sex kronor oberoende av deras boningsort visst icke kan anses vara prejudicerande för den tanken, att likhet mellan dem, som bo på landet och dem, som bo i stad, där landsting hålles, skall vara för framtiden alltid gällande. Tvärtom tillkom detta beslut, som den föregående talaren framhöll, på sådant sätt och under sådana förhållanden, att man visst ej kan anse, att åtminstone första kammaren var så särdeles mycket med om saken.

Samme talare framhöll emellertid olämpligheten av att riksdagen redan nu ett år efter skulle ändra sin ståndpunkt rörande denna sak. Jag får då påpeka, att riksdagen ju redan har ändrat ståndpunkt härvidlag, då den rörande arvodet åt sina ledamöter bestämt en skillnad för dem, som bo där riksdagen hålles, och dem, som bo på annat håll. Detta förhållande bör väl om något vara prejudicerande, när det gäller att bestämma arvodet för landstingsmän. Man kan väl icke påstå, att det finnes någon som helst rättvisa i att den, som bor på en plats, där landsting hålles, skall få samma ersättning som den, som får kosta på sig bland annat bostad utöver vad den förre får göra. Skillnaden borde enligt mitt förmenande vara större till och med än den skillnad på 3 kronor, vid vilken utskottsmajoriteten nu stannat.

Jag ber rörande detta utlåtande från konstitutionsutskottet

att få påpeka det så att säga söndertrasade tillstånd, i vilket detsamma framkommit. Av utskottets tjugo ledamöter hava icke mindre än tretton reserverat sig i något avseende, dels mot beslutet, dels mot motiveringen, dels in blanco, och endast sju återstå, som riktigt stå för beslutet i fråga. Detta torde om något visa, att frågan väl behöver ånyo utredas.

Det framhölls nyss, att utredningen i så fall borde hava begärts redan, innan de sex kronorna bestämdes, men förhållandet var, förmodar jag, det, att dels riksdagen ansåg ärendet då bradska, och dels att riksdagen ansåg sig kunna gå med på ett sådant litet arvode utan utredning. Därför begärdes väl ingen utredning då.

Jag ber under hänvisande till den reservation, som avgivits av herrar Clason m. fl. att få yrka bifall till denna reservation och således avslag på utskottets hemställan.

Herr Fant: Herr greve och talman, mina herrar! Anledningen till min motion angående förhöjning av dagtraktamentet åt landstingsmän var önskan att särskilt inom det landsting, som jag tillhör, få slut på det oeffrättlighetsstillstånd, som under en lång tid har varit rådande i fråga om dagtraktamenten till landstingsmän för olika uppdrag, dagtraktamenten till och med vid sidan av lagen.

1916 års landsting i Stockholms län beslöt nämligen på landstingsrevisorernas hemställan att uppdraga åt sitt förvaltningsutskott att inkomma med förslag till bestämmelser angående reseersättning, enär, sade landstinget, sådan ersättning och dagtraktamente åt revisorer m. fl. beräknades efter tredje klassen i rese-reglementet, vidare att i en del fall inga bestämmelser funnes, och där sådana funnes, de voro med nuvarande kostnader otillräckliga. Till 1917 års landsting inlämnade förvaltningsutskottet ett sådant förslag, men det återremitterades, enär det hade kommit till landstingets kännedom, att Konungens befallningshavande icke skulle komma att fastställa detta förslag, såsom i vissa punkter stridande mot gällande landstingsförordning, — detta, vill jag tillägga, ehuru en föregående Konungens befallningshavande hade godkänt en del av dessa beslut. Sålunda hade 1902 års landsting tillerkänt sina revisorer, som under ett par veckors tid bruka resa omkring till landstingets olika och många sjukvårds- och andra anstalter ersättning efter tredje klassen i gällande rese-reglemente. Detta beslut fastställdes av dåvarande Konungens befallningshavande, ett f. d. justitieråd. Nu kunde det emellertid ej godkännas av den nuvarande Konungens befallningshavande.

En viss tvekan om befogenhet att åt revisorerna lämna dagtraktamente förelåg sålunda, dock ingalunda i fråga om ett arvode, ty där föreligger ett prejudikat, enär genom kungl. resolutionen den 29 april 1892 fastställdes ett Kopparbergs läns landstings beslut, att under fem år skulle utgå visst årligt arvode av landstingets medel till revisorerna av landstingets, döfstumskolans,

*Höjning av
dagtraktamen-
tenta för
landstings-
män.*
(Forts.)

*Höjning av
dagtraktamen-
tenu för
landstings-
män.*

(Forts.)

sjukvårdsinrättningar m. fl. räkskaper. Men tveksamheten sträcker sig ännu längre. Jag ber att få läsa upp en del av landstingsförordningens paragraf 56. Där står, att »revisorerna äga att beräkna reseersättning på sätt, som för landstingsmän i § 24 sagt är». Och i kungl. förordningen den 2 juni 1911 — således året före beslutet av år 1912 angående fixerande av dagtraktamenten — vilken förordning gäller grunderna och sättet för markegångsprisens sättande, heter det i § 5: »Deputerade äga att beräkna och erhålla reseersättning på sätt för landstingsmän är stadgat.» Vidare ha vi en lag angående dövstumsundervisningen den 31 maj 1889, där det i § 12 heter: »Ledamöter av skolstyrelse och nämnd likasom revisorer äga tillgodonjuta, en var av den kommun, som honom utsett, resekostnadsersättning såsom för landstingsmän är stadgat.»

När nu 1912 års riksdag beslöt ändring av § 24 landstingsförordningen, skulle ju vanligt förstånd säga, att då ingenting yttrats om bestämmelsen i § 56 angående revisorerna, det faller av sig självt att, när landstingsmän skola äga åtnjuta ett dagtraktamente av sex kronor och revisorerna äga att beräkna sin reseersättning på sätt för landstingsmän är stadgat, revisorerna väl skulle hava samma ersättning d. v. s. även dagtraktamente. Jag kan väl nämligen icke tänka mig, att konstitutionsutskottet och riksdagen glömt bort att vidtaga ändring i § 56 landstingsförordningen, när § 24 fastställdes i sin nya lydelse. Så har även tillämpats av vårt landsting alltsedan 1912 i fråga om markegångsdeputerade och jag har mig bekant från andra håll, att ersättning där utgått även beträffande dagtraktamenten på samma sätt som för landstingsmän är stadgat. Likaså i fråga om lagen angående dövstumundervisningen. Men jag har sport, att tveksamhet föreligger om behörigheten av dessa utbetalningar.

Nu har utskottet sagt, att spørsmålet om dagtraktamente åt landstingsmän icke bör betraktas isolerat från övriga traktamentsfrågor. Jag kan icke förstå, att icke denna lilla fråga, som ju principiellt är avgjord av riksdagen och för landstingen har så liten ekonomisk betydelse, skulle kunna lösbrytas från den stora utredning, varom här har talats. Med avseende på vad utskottet vidare här sagt, att dagtraktamentet bör icke komma att innebära mera än ersättning för direkta kostnader, vill jag bestämt stryka under, att här icke heller är meningen, att det skall vara några arvoden, utan blott ersättning för direkta kostnader. Frågan om traktamentets storlek är visserligen en smaksak, men då jag föreslog tolv kronor, gjorde jag det därför, att jag hade mig bekant, att det skulle komma att föreslås som det belopp, vilket skulle utgå till fjärde klassen i resereglementet. Jag kan icke finna, att det föreligger något skäl att nu uppskjuta denna fråga.

Jag vill slutligen bestämt säga, att vi i vårt landsting icke vilja låta våra revisorer vid sidan av lagen hava något belopp, utan att de skola ha vad lagen tillerkänner dem. På dessa grunder anser jag, att konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag

bör av riksdagen bifallas, varför jag ber att få yrka bifall till detta utskottets förslag.

*Höjning av
dagtraktamen-
tenua för
landstings-
män.*

(Forts.)

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Endast några få ord med anledning av ett par yttranden, som under denna diskussion följts av ett par talare.

Den siste ärade talaren framhöll ju, att vissa otydligheter förefinnas i reglementen och bestämmelser angående vissa administrativa organ, som stå i större eller mindre sammanhang med landstinget. Detta är möjligt. Jag har icke haft tillfälle att gå in på någon prövning därav, och talaren, som ju är motionär, har icke heller i sin motion så tydligt pekat på dessa förhållanden, att utskottet eller någon av dess ledamöter därav bör haft anledning att gå in på en närmare prövning därav. Jag vill emellertid säga, att jag fick det intrycket, då jag hörde hans anförande, att man näppeligen på den väg, som är föreslagen av honom i hans motion eller av utskottet i dess betänkande, skulle kunna råda bot på dessa olägenheter. Föreligga sådana olägenheter, bör man väl hellre söka få en ändring till stånd i själva reglementena, så att de komma att stå i överensstämmelse med de författningar, på vilka de grunda sig.

Emellertid synes det mig, som om man kunde taga även vad den ärade motionären nu framhållit till intäkt för en begäran om utredning, ty av hans anförande tyckes framgå, att förhållandena på detta område äro ganska obestämda och otydliga.

Herr von Zweigbergk och herr Hellberg framhöll enstämmigt, att den principiella sidan av saken var avgjord redan genom andra beslut, som riksdagen fattat vid föregående tillfällen. Ja, man kan se detta olika. Jag för min del ser det icke så. Herr von Zweigbergk sade, om jag fattade honom rätt, att den utredning, som begärts i konstitutionsutskottets utlåtande nr 3 endast avsåg, *vilka* kommunala förtroendeuppdrag som skulle vara förenade med ersättning. Herr Hellberg tryckte tydligen på att den principiella sidan redan var bragt ur världen. Som jag sade: man kan se saken olika. Jag för min del ser det icke så, ty enligt min mening är även frågan om beloppen en högst viktig principiell fråga i denna del. Vid den utredning, som begärts i konstitutionsutlåtande nr 3, har man också pekat på denna fråga. Jag skall tillåta mig att citera denna passus i konstitutionsutskottets utlåtande nr 3: »Ersättningen bör sålunda icke få överskrida ett visst mindre belopp, avsett att täcka en normal arbetsförtjänst, som en sådan person av nämnda anledning går förlustig. Ett lågt maximum lärers med andra ord böra bestämmas. Genom en dylik anordning undgår man den konsekvens av principen om ersättning för mistad arbetsförtjänst, som antyddes av 1912 års konstitutionsutskott, nämligen att förtroendemän i en lyckligare ekonomisk ställning skulle kunna göra anspråk på mycket höga ersättningar, beroende på det högre värde, vartill deras arbetstid kan uppskattas. Huruvida sedermera inom gränsen för det fast-

*Höjning av
dagtraktamen-
terna för
landstings-
män.*

(Forts.)

ställda maximum olika gradationer skola kunna förekomma för olika fall och olika kommuners förhållanden, torde få ankomma på en närmare utredning att avgöra.» Då här framhållits, särskilt som jag tror av herr Hellberg, att genom konstitutionsutskottets utlåtande nr 3 skulle hava avgjorts själva principfrågan, att dessa personer skulle hava arvoden, vill jag säga, att detta konstitutionsutskottet som upprepar 1915 års konstitutionsutskotts utlåtande, uttryckligen säger, att utredningen skall omfatta, »huruvida och i vad mån med bibehållande såsom regel av gällande rättsgrundsats» etc. Det finns sålunda därvidlag ännu vissa saker både beträffande personerna och beträffande beloppen, vilka äro oavgjorda och hänskjutits till utredning.

Jag anser därför för min del, herr greve och talman, att vad under diskussionen framkommit icke är av beskaffenhet att föranleda mig att frånträda det yrkande, som jag först framställde, nämligen om bifall till den av herr Clason m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Det var en liten passus i greve Wachtmeisters anförande, som gav mig en, som jag tyckte, naturlig anledning att begära ordet. Han pekade på, hurusom av konstitutionsutskottets tjugu ledamöter de fjorton stå som reserveranter. Han ville naturligtvis därmed ha sagt, och han sade det ju för resten också, att detta måste försvaga utskottets ståndpunkt. Då jag står som en av de missnöjda, vill jag säga ifrån, att mitt missnöje egentligen riktar sig endast mot en liten rad å sid. 6 i konstitutionsutskottets utlåtande. Det står där, att utskottet inte kunnat finna sig övertygat om en viss sak. Vi voro några stycken i utskottet, som ansågo, att dagtraktamenten borde utgå även under resdagarna. Det var denna genstörtighet hos utskottet att inte finna sig övertygat om det riktiga i vår uppfattning, som jag ansåg vara värd en liten reservation. Men jag tänker verkligen inte göra någon affär av den saken. I det stora hela ansluter jag mig till utskottets förslag, och då jag nu har ordet, skall jag be att i någon mån få motivera detta.

Att man på sina håll hyser vissa betänkligheter i den fråga, som nu föreligger, det beror, synes det mig, därpå, att det i diskussionen smugit sig in något, som jag tycker bra mycket liknar vad man brukar kalla en begreppsförvirring. Man går ut ifrån att de kommunala förtroendeuppdragen böra vara oavlönade, och man anför en fullt bindande bevisning för att detta är riktigt. När man så kommer och ifrågasätter, att ersättning i någon form skall utgå, säger man från den sidan, att detta förrycker ju den grundläggande principen. Från den andra sidan säger man, att det gör det visst inte, och så är tvisten i full gång.

Det förefaller mig, som om det vore två ting, som först måste klargöras. Det ena är, att förutsättningen för att dessa förtroendeuppdrag skola kunna vara oavlönade den är, att de, som få dessa uppdrag, inte på något allvarligare sätt hindras i sin borgerliga

näring. Om något klickar på den punkten, hjälper inga som helst principer; det har riksdagen vid flera tillfällen mycket ordentligt strukit under. Det andra är, att själva den speciella karaktären hos dessa kommunala förtroendeuppdrag den ligger däri, att de olika kommunmedlemmarna ha rätt att välja de personer, som de ha förtroende för, och att de sedermera efter en viss tid kunna rata dem eller välja om dem på nytt, alltefter som förtroendet varit till. Det är detta, som gör, att vi så jämförelsevis lätt, trots gränsfall, kunna skilja en förtroendeman från en tjänsteman. Om det klickar på denna punkt, om sålunda samhällsutvecklingen nått dithän, att endast vissa ekonomiskt bättre situerade kunna taga emot dessa uppdrag, då sker en försyndelse mot själva anden i dessa förtroendeuppdrag; det ha också riksdagen och denna kammar vid olika tillfällen strukit under. Man har på grund härav så småningom enats om, att ersättning skall kunna utgå för vissa direkta utgifter, och resultatet har blivit dagtraktamenten och reseersättningar i olika fall.

Men när man så kommer till bestämmandet av dagtraktamentens storlek, är tvisten i full gång igen. Då vill man inte göra dessa traktamenten så stora, att de kunna få sken av att vara lön för arbete, och för övrigt: vad är egentligen direkta utgifter i dessa fall? Vi ha på andra områden en del fall, som visa, att det kan förekomma rätt stora dagtraktamenten, utan att de ha karaktären av lön. Enligt det nya reglementet för statens tjänstemän i olika tjänstegrader kan ju exempelvis en general, om han är ute å dragande kall och ämbetets vägnar få ett dagtraktamente av 18 kronor. Det är inte lön, ty lönen utgår oavkortad. Denna general lider heller inte något avbräck i sin borgerliga näring, ty hans lön utgår under alla omständigheter. Men ändå har han dessa 18 kronor i dagtraktamente. Nu ha vi, såsom förut nämnts här i dag, i våra kommuner stora grupper av medborgare, vilka leva under det för oss ämbets- och tjänstemän fast obegrip- liga ekonomiska tillstånd, som vi kunna karaktärisera med det enda korta ordet: daglön. Om en daglönare blir landstingsman, inträffar det, att han faktiskt hindras i sin borgerliga näring. Då inträffar det egendomliga, att han inte endast har direkta utgifter, utan att dessa hans direkta utgifter också sammanfalla med hans mistade daglön, — som ju för övrigt redan herr Hellberg givit exempel på. Det behövs inte mycken eftertanke för att man skall vara klar i den punkten, och om det är av intresse och vikt, att dessa grupper äro representerade i landstingen och representerade av sådana personer, som just de ha förtroende för, då är det inte mer än riktigt, att man beaktar detta förhållande.

Denna lilla principiella orientering, om jag får kalla den med detta något pretentiösa namn, kan man ha i minne, då man tager del av reservanternas förslag. Men man kan också saklöst lämna den å sido, ty denna reservation har egentligen ingenting med den principiella frågan att skaffa. Herr Clason och hans medreservanter vilja överlämna hela saken till den allsidiga utredning,

Höjning av
dagtraktamen-
tenta för
landstings-
män.

(Forts.)

om vilken konstitutionsutskottet talar i sitt följande utlåtande nr 3. Vad äsyftar denna utredning? Jo, den gäller »rätt för kommuner att tilldela innehavare av kommunala förtroendeuppdrag ersättning i vissa hänseenden». Det faller i ögonen, att denna utredning aldrig kan komma att syssla med den fråga, som vi nu ha före, ty såsom herr von Zweigbergk redan klarlagt: ersättningsfrågan är principiellt avgjord. Utredningen kan inte heller komma att gälla, huruvida de, som bo på sammanträdesorten, skola ha samma eller olika dagtraktamenten som de, vilka bo utanför, ty såsom också redan papekats, äro reservanterna fullkomligt klara i den punkten och av samma mening som utskottet. Det återstår således en enda sak, nämligen summans storlek. Men att Kungl. Maj:t skulle föranstalta en allsidig utredning om huruvida dagtraktamentet bör vara 9 kronor eller 10 kronor eller 11 kronor — ja, vet herrarna, jag tycker nästan redan att jag ser, hur Kungl. Maj:t drager på munnen.

Orsaken till att reservanterna burit fram denna uppfattning är, såsom de säga i sin reservation, och som herr von Geijer alltjämt tryckte på i sitt sista anförande, att denna sak inte bör behandlas isolerad. Man bör inte »föregripa», som det heter. Under sådana omständigheter är det bara ledsamt, att man inte gripit in litet tidigare, ty för ungefär fjorton dagar sedan hann denna kammarerätt riktigt ordentligt försynda sig. Vi hade nämligen då till behandling statsutskottets utlåtande nr 14, »i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 92 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående höjning av förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar» etc. I enlighet med detta utskottsutlåtande höjde vi traktamentsersättningen för alla tjänstegraderna med 3 kronor över lag. Det är egentligen detta som bestämt mig för att gå med på utskottets förslag sådant det här föreligger. Ty enligt det beslut, som kammaren då fattade, får exempelvis en vaktmästare eller en kronojägare 7 kronor i dagtraktamente. Nu tycker jag, att en landstingsman bör ha litet mera. Egentligen tycker jag, att han borde ha lika mycket som en överstelöjtnant, eller 14 kronor. Men om nu detta skulle anses förmätet, så tycker jag, att han väl i alla fall bör ha litet mera än en löjtnant, som får 11 kronor. Det är som sagt, herr talman, på grund härav som jag fått för mig, att 12 kronor ungefär är den siffra, vid vilken vi i närvarande stund kunna stanna. Om vi sedan sänka dagtraktamentet för dem, som bo på sammanträdesorten, till 9 kronor, så tycker jag visserligen, att det verkar litet smått, men bevars: en och annan försyndelse kan man väl vara med om, i synnerhet om det är en mindre, och på grund härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Holmquist: »Dagtraktamente 9 kronor, dagtraktamente 10 kr., dagtraktamente 12 kr.»; nog få väl herrarna erkänna, att de där buden bra mycket påminna om något slags *husauktion*,

ehuru icke någon *överhusauktion*. Det är väl alldeles givet, att det som leder uppfattningen i denna enligt sin natur praktiska fråga bör vara praktiska synpunkter och praktiska krav. Det är nu, tror jag, ett qvinquennium, som denna kammare är från år under långa debatter underkastat sig en, såsom jag tror, ganska stora penitens för att få, vad jag förmodar kammaren tidigare har avsett en tydlig och fullständigt matematiskt klarläggande uppfattning i föreliggande fråga. Jag tror, att med de medel som direkt och indirekt riksdagen kostat på de här debatterna, skulle verkligen en icke obetydlig del av det årsbelopp, som man från vissa håll har för avsikt att lämna, dessa några och tjugu svenska landstingsmän, kunnat vara ersatt. Denna kammares ledamöter äro till en mycket stor del praktiska män. Kammarens ledamöter måste ovillkorligen under vistelsen i resp. hemorter och under resorna i landet ha kommit underfund med att, jag vågar säga, på de allra flesta håll just under senare tid mycket stor klagan framkommit, över att landstingsmännens arvoden äro för små. En talare var nog älskvärd att påpeka, att man på ett ställe kunde få middag för, tror jag, en å tva kronor. Ja, om Kungl. Maj:t kunde i ett reskript underrätta, var detta middagsställe finnes, skulle jag vara mycket tacksam, ty jag känner åtminstone icke några sådana middagsställen och tror knappast, att någon landstingsman heller gör det. Hur är det för övrigt med kostnaden för logis för närvarande? Det är så, att det är nästan omöjligt att få sådant, och då måste man betala pris, som jag vågar påstå äro rent av oskäligen. Kan det under sådana förhållanden vara lämpligt, att denna första kammare längre debatterar frågan om 9 kr., 10 kr. eller 12 kr.? Är det icke skäl att taga föreliggande förslag om 12 kronors dagtraktamente för en del av landstingsmännen, för dem som hava att resa till orten, där landstinget sammanträder, och 9 kr. för de andra? Det är väl ingen av herrarna som allvarligt tror, att om denna fråga skulle sammankedjas med den allmänna utredningsfrågan, Kungl. Maj:t icke skulle komma till *ungefär* samma belopp som här utskottet, möjligen med en krona mer eller en krona mindre, men i stort sett till fullkomligt samma resultat. Denna kammare har ju vid vissa tillfällen visat sig storsinnad, vi ha här avgjort frågor, som gällt många miljoner, ibland även tiotals miljoner kronor, och det har skett efter debatter på en och en halv timme, ibland mycket mindre. Skulle icke kammaren vilja se denna fråga i stort och nu skänka landstingsmännen, som därav äro i behov, så mycket som föreslås, för att de skola kunna äta och bo något så när hyggligt under de få dagar de sammanträda för att utöva sitt mycket maktpåliggande värv, utan att behöva sätta till en alltför stor summa av egna medel. Jag hoppas kammaren ursäktar, att jag nu icke ser frågan ur de höga, stora och principiella synpunkter, som under åratals här framhållits, och detta till den grad, att det kan synas i viss mån överflödigt. Kanhända att med sådana högprincipiella synpunkter i en fråga sådan som denna det blir som med mannen i öken; att man i längden får leda vid så-

*Höjning av
dagtraktamen-
terna för
landstings-
män.
(Forts.)*

*Höjning av
dagtrakta-
mentena för
landstings-
män.
(Forts.)*

dan föda. Det har ursäktats ett folk, det torde då även kunna ursäktas mig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å det under behandling varande utlåtandet yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att kammarerna skulle med godkännande av den utav herr Clason m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen avslå vad utskottet hemställt; och 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i herr von Zweigbergks vid utlåtandet fogade reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det under 2:o) upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som med godkännande av den utav herr Clason m. fl. vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 2 avgivna reservation avslår vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 58.

Herr statsrådet *Rydén* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 96, angående upprättande av praktiska ungdomsskolor; och
nr 107, angående rätt för tjänstemännen i första lönegraden hos pensionsstyrelsen S. E. Fägersten, H. F. C:son Gyller och P. Bratt att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring inom styrelsen.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för kommuner att tilldela innehavare av kommunala förtroendeuppdrag ersättning i vissa hänseenden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa tomter i kvarteret Björnen i Stockholm m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo

bevillningsutskottets memorial nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om ändrad lydelse av 54 § 5 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; ävensom

samma utskotts betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om restitution av tonnageavgift.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i 23 § 1 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

*Om ändrad
ordning för
granskning av
skattskyldigas
deklarationer.*

I en inom andra kammaren av herr *Leo* m. fl. väckt motion, nr 60, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i mom. 1 § 23 av förordningen om taxeringsmyndighet och förfarandet vid taxering, att de båda första styckena i nämnda mom. sammanfördes till följande lydelse:

23 §.

1 mom. Samtliga ledamöter i vederbörande beskattningsnämnd äga att under ordförandens ledning granska de skattskyldigas deklamationer och uppgifter, men må dessa ej utan den skattskyldiges skriftliga medgivande i beskattningsnämnds protokoll intagas i vidare mån, än vad som på grund av föreskriften i 2 mom. påkallas.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion, II: 60, av herr *Leo* m. fl., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar *Jacob Larsson, Elof Ljunggren, Källman, Månsson* i Hagaström. *Holmström* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka ansett, att utskottets betänkande bort hava visst i reservationen angivet innehåll och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, II: 60, av herr *Leo* m. fl., måtte besluta, att 23 § 1 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering skulle erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

1 mom. Granskning av de skattskyldigas deklarationer verk-

*Om ändrad
ordning för
granskning av
skattskyldigas
deklarationer.*

(Forts.)

ställes av vederbörande beskattningsnämnds ordförande med biträde i varje särskilt fall av den ledamot, beskattningsnämnden utser, den av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamoten av taxeringsnämnd samt kronans ombud hos prövningsnämnd.

Härutöver vare vid beskattningsnämnds sammanträde deklaration i särskilt fall tillgänglig för varje i sammanträdet deltagande ledamot, som sådant begär.

För innehållet — — — förstöras.

Herr Larsson, Jacob: Beträffande föreliggande fråga har inom utskottet rätt olika meningar, och då jag nu tillåter mig yrka bifall till den mening, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen, behöver jag icke vara mångordig, ty jag behöver endast hänvisa till den ganska utförliga motivering, som föregår reservanternas yrkande. Jag kan dock icke underlåta att erinra om, att utskottsmajoritetens huvudskäl för avstyrkande är den ofta till synes komna farhågan, för att sekretessen i avseende å deklarationsuppgifterna skulle vedervågas genom en förändring i den riktning som här är föreslagen. Jag undrar i alla fall, om icke denna farhåga är betydligt överdriven. Redan nu är det tre personer som hava att granska deklarationerna inom taxeringsnämnderna, och jag erinrar om det gamla ordspråket, att »världen vet vad trenne veta». Jag undrar, om verkligen sekretessen sättes i fara genom att på sätt, reservanterna här föreslå, man bereder tillfälle för ledamöter i taxeringsnämnderna att i särskilda fall och på därom framställd begäran få taga del av viss uppgiven deklaration. Det finnes ansvarsbestämmelser för den ledamot av taxeringsnämnd, som bryter den tystnadsplikt, som är honom ålagd, och det är väl att tänka alldeles för lågt om dessa förtroendemän att tro dem vilja utsätta sig för det minst sagt omilda omdöme, som skulle komma att drabba en ledamot av taxeringsnämnden som sviker denna tystnadsplikt.

Utskottsmajoriteten har hänvisat till att om gällande bestämmelser följas på det sätt, som utskottet anser vara det riktiga, skulle det icke föreligga behov av en förändring. Men om jag icke är illa underrättad, är det långt från förhållandet, att det verkligen tillgår såsom utskottsmajoriteten anser att det rätteligen skall tillgå, och dessutom, varje ledamot av taxeringsnämnd eller taxeringsmyndighet har rätt att under pågående taxeringsarbete begära upplysning angående innehållet i en deklaration. Ja, svarar man, men det får endast lämnas sådana upplysningar, som äro nödvändiga för taxeringen. Men vem är det, som har att avgöra, om en begärd upplysning är nödvändig för taxeringsarbetet eller icke? Det skulle väl i sista hand bliva ordföranden, och om han vägrar att meddela sådan upplysning, är det då rimligt att en ledamots av nämnden rätt skulle på sådant sätt kunna kringskäras? Jag tror det icke, och författningen lägger icke något som helst hinder i vägen för att varenda ledamot av taxeringsmyndigheten kan framställa sådan begäran om upplysning, att skillnaden

mellan tillbandahållandet av dessa upplysningar och rätten att få taga del av deklarationsuppgifterna i sak kommer att bli ytterst minimal.

Då vid upprepade tillfällen det framställts önskemål att ändring i författningen borde i förevarande syfte vidtagas, tyder detta upprepande på, att man mångenstädes i landet känner behov av att förändring kommer till stånd, och jag får därför, herr talman, med yrkande om avslag på utskottets förslag, hemställa om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

*Om ändrad
ordning för
granskning av
skattskyldigas
deklarationer.*

(Forts.)

Herr Hammarström: Det torde nog ännu vara i friskt minne, att vid självdeklarationsinstitutets införande i vårt land man hyste synnerligen stora betänkligheter mot detsamma just ur den synpunkten, att man var rädd, att de avgivna deklarationernas innehåll icke skulle kunna hemlighållas utanför den krets, för vilken de voro avsedda, och det var på grund av denna omständighet, och för att övervinna betänkligheterna härvidlag, som man träffade den ännu bestående anordningen, i avseende å deklarationerna, att endast ett fåtal av beskattningsnämndernas ledamöter skulle få taga del av deras innehåll omedelbart. Den farhåga, som sålunda ligger till grund för ifrågavarande anordning, ville nu den föregående ärade talaren reducera till ett minimum, men jag tror ändå icke, att detta är den allmänna uppfattningen. Detta visar sig väl bäst därav att ännu så sent som 1914 vid behandling av en liknande motion ett enhälligt bevillningsutskott yttrade, på sätt i reservationen återgives, att »ett eftergivande i den riktning motionären föreslagit skulle å andra sidan onekligen i viss mån äventyra deklarentens berättigade anspråk på största möjliga sekretess beträffande deklARATIONEN». Det säger sig väl även själv, att, åtminstone i den mån fråga är om en näringsidkares affärsförhållanden, det är förenat med stor risk, att giva alltför många del av deklARATIONENS innehåll, då ju en sålunda vunnen inblick i andras affärer lätteligen kan komma att missbrukas i konkurrensen näringsidkare emellan. Jag tror därför icke att den uppfattningen är riktig, att liknande farhågor icke längre skulle göra sig gällande bland de deklARATIONSSKYLDIGE, och jag anser att vid sådant förhållande det bör vara synnerligen starka skäl, som skola kunna motivera en förändring i den nuvarande anordningen. Är det verkligen så, att nuvarande anordning visat sig medföra olägenheter? Ja, man säger visserligen, att bestämmelserna i fråga på många håll icke tolkas så som utskottet ansett att de böra tolkas och att de därför icke äro så effektiva, som utskottet förmenat. Skulle detta vara förhållandet, bör det emellertid kunna undanröjas på annat sätt än genom en sådan författningsändring som motionärerna föreslå och reservanternas förorda. 1914 års bevillningsutskott har för övrigt uttalat sig även i det ämnet och yttrar därom: »så vitt utskottet har sig bekant, hava de nuvarande restriktionerna i förevarande hänseende icke väckt något missnöje eller vållat några olägenheter, och kan

*Om ändrad
ordning för
granskning av
skattskyldigas
deklarationer.*

(Forts.)

utskottet ej finna annat än, att det redan är tillräckligt sörjt för såväl att deklarants uppgifter komma under vederbörligt bedömande som ock att de ledamöter av beskattingsnämnd, som ej personligen granskat deklaration, ändock bliva i tvistiga fall behörigen underrättade om deklarationens innehåll i vidkommande delar.» Jag fäster uppmärksamheten på att det var ett enhälligt bevillningsutskott, som 1914 konstaterade, att så var förhållandet, och så vitt upplyst blivit har någon förändring härutinnan icke sedermera påvisats. Allt vad motionärerna och reservanterna i detta hänseende stött sig på, är en hänvisning till det förhållandet, att yrkanden om ändring i bestämmelserna motionsvis framförts och kommit igen gång efter annan. Men det är väl dock en ganska svag bevisning; det är nämligen icke så ovanligt, att både omogna och rent av omöjliga motioner framföras i riksdagen och avlivas gång efter annan, så att den omständigheten att de komma igen utgör icke i och för sig något bevis för, att de äro vare sig mogna eller möjliga. Icke heller har man lyckats bevisa, att den föreslagna nya ordningen skulle medföra säkrare och bättre taxeringsresultat än den nuvarande. Uppenbart är, att motionärernas förslag är alldeles omöjligt. Enligt detta skulle varje taxeringsnämnds ledamot hava rätt att på förhand, innan taxeringsarbetet börjats, och mellan sammanträdena vid vilken tid som helst besvara ordföranden med tillhandahållande av deklarationerna. Det är redan nu svårt att få taxeringsnämndsordförande på många håll, och ännu svårare skulle det säkert bliva med sådan anordning. Detta ha ock reservanterna insett och i denna del bättrat förslaget, men även sådant som det föreligger från reservanternas sida, skulle det uppenbarligen fördröja taxeringsarbetet och säkerligen icke leda till något bättre taxeringsresultat än det nuvarande.

Vid sådant förhållande och under åberopande i övrigt av vad utskottet såsom stöd för sin hemställan anför, tillåter jag mig yrka bifall till betänkandet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt förra poststationsföreståndaren Ehrnfrida Lovisa Karina Örn;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; samt

nr 22, i anledning av väckt motion om höjning av de valda kyrkomötesledamöternas arvoden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående revision av lagen om skiljemän; samt

nr 11, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t om upptagande i samband med pågående revision av vissa barnavårdslagar till undersökning av frågor om utsträckning och enhetlig organisation av samhällets barnavård.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 2 § i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

*Om inrättande
av särskilda
barnavårds-
nämnder i
vissa städer.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 67, hade herr *Österberg* hemställt, att lagen av den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, måtte få följande ändrade lydelse:

§ 2. I varje skoldistrikt skall finnas en barnavårdsnämnd, vilken det åligger att i enlighet med denna lags bestämmelser taga vård om sådana i § 1 omnämnda barn, som vistas inom distriktet. I stad, där folkskoleväsendet handhaves av stadsfullmäktige, tillsätta fullmäktige barnavårdsnämnd och eljest, där ej särskild barnavårdsnämnd tillsättes enligt 27 §, av skolrådet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Österberg*: Med den utgång behandlingen av min motion fått i utskottet lönar det sig givetvis icke att närmare utveckla de synpunkter, som varit grundläggande för mitt förslag. Dock vill jag säga, att det synes mig, att utskottets motivering, med åberopande av vad föredragande departementschefen den 26 februari 1909 yttrat angående barnavårdsnämnderna, över huvud taget icke egentligen kan anses vara ett direkt svar på mitt förslag till ändring av 2 § i lagen om barnavårdsnämnder, ty jag går ut i trån det att, med den ändring i uppgifter som barnavårdsnämnderna fått genom 1917 års lag om barn födda utom äktenskapet, ett uppdrag därmed givits åt barnavårdsnämnderna, som gör att omfattningen av nämndernas arbete är av den oerhörda betydelse, att man icke

*Om inrättande
av särskilda
barnavårds-
nämnder i
vissa städer.*

(Forts.)

längre kan vara nöjd därmed, att barnavårdsnämnderna skola kunna utses enbart av folkskolstyrelsen, en styrelse vars uppgifter äro lagda på en annan linje, än vad som syftet var med nyss nämnda lag. Jag finner det därför vara riktigare och förmånligare för tillämpningen av 1917 års lag, att det beredes den kommunala myndigheten, stadsfullmäktige, att få efter omständigheterna utse en för ändamålet lämplig barnavårdsnämnd att handhava denna lags tillämpning. Därigenom beredes tillfälle att i barnavårdsnämnderna få det erforderliga antalet sakkunniga och för frågan särskilt intresserade ledamöter, vilket icke är möjligt att åstadkomma, på sätt nu är förhållandet. Det förvånar mig därför, att icke utskottet närmare beaktat den sidan av saken. Utskottet säger visserligen att, därest sådant behovet påkallar, skolstyrelsen kan utvidga antalet av sina ledamöter, men det är lättare sagt än gjort, när det med avseende på skolstyrelsen ju är så bestämt, att det icke är enbart en korporation, som väljer skolstyrelsen i stad, utan det kan vara två eller tre korporationer, som hava detta uppdrag sig förelagt, och det är självklart, att det kan bli rätt svårt att kunna på de olika stämmorna bevaka de intressen, som syfta till att giva folkskolstyrelsen, därest den skulle utvidgas med avseende på antalet ledamöter, den lämpliga sammansättningen, så att man sedermera i skolstyrelsen skulle kunna få fram erforderliga och lämpliga personer för det ändamål som här är i fråga. Nu tillkommer det ju en kyrkostämma, som icke vill lämna uppdrag åt skolrådet att vara barnavårdsnämnd, det tillkommer denna kyrkostämma att utse en barnavårdsnämnd, särskilt med det uppdrag som numera tillkommer densamma, och det är ett känt förhållande, att denna rätt också har i stor omfattning i år utnyttjats för att bereda barnavårdsnämnderna i landskommunerna särskilt tillfälle att mera omfattande kunna ägna sig åt de uppgifter, som den nya lagen av år 1917 ålägger barnavårdsnämnderna. Då synes det mig, som om den förmån som står öppen för kyrkostämma jämväl borde kunna stå öppen för en sådan kommunal korporation som stadsfullmäktige. Därigenom skulle givetvis denna nämnd bli mera allsidigt sammansatt och dess fyllande av de maktpåliggande uppgifterna därigenom också säkerligen bättre tryggas, än vad nu är förhållandet.

Det är en annan synpunkt som gör sig gällande i utskottets motivering, nämligen den, att man framdeles, sedan Kungl. Maj:t tagit under omprövning och riksdagen, förmodar jag, framdeles fattat beslut med anledning av den skrivelse, som kammaren nu nyss beslutit avlåta till Kungl. Maj:t, kan påräkna, att en alldeles särskild organisation inrättas för handhavande av alla de frågor, som röra barnavården över huvud taget. Men med kännedom om att det för en dylik utredning kommer att åtgå en efter vad jag kan förstå avsevärd tidrymd, kan man taga för givet, att de av mig påpekade olägenheterna således komma att fortfa ra under alla år man har att vänta på att den av herr von Koch föreslagna omändringen skall komma till stånd, och under tiden få även särskilt städerna vänta på att

få tillfälle att utse lämpliga barnavårdsnämnder. Jag vill icke därmed hava sagt, att med de nu befintliga anordningarna barnavårdsnämnderna icke komma att fylla sin uppgift efter bästa förmåga. Tvärtom tror jag, att barnavårdsnämnderna komma att göra allt vad de kunna för att fylla sin uppgift, och det kunna barnavårdsnämnderna i någon mån göra, därigenom att 1902 års lag angående barnavårdsnämnder berättigar nämnderna att med sig kunna adjungera för ändamålet lämpliga personer. Men det är ju självklart att, om nämnderna adjungera personer, dessa i sin ställning i förhållande till de ordinarie ledamöterna äro sämre ställda än de skulle hava varit, om de varit valda och haft icke blott yttrande- utan även beslutanderätt i nämnden. Av det ena med det andra synes mig påtagligt, att det skulle vara synnerligen förmånligt, att icke säga alldeles nödvändigt, att barnavårdsnämndernas organisation, vad städerna vidkommer, finge en sådan anordning, att dessa nämnder kunde på ett *fullt* tillfredsställande och gagneligt sätt sköta sina synnerligen maktpåliggande uppgifter. Det är ju nämligen så, med avseende på barn utom äktenskapet, att det födes ju årligen rätt så stort antal av dessa och i små samhällen eller städer med 10,000 å 15,000 innevanare räknas ju barnen utom äktenskapet uppgå till ett 30- å 40-tal årligen. Då är det ju självklart att, om barnavårdsnämnderna skola kunna fylla sin uppgift så som lagen av år 1917 avser, barnavårdsnämndernas sammansättning och antalet ledamöter i desamma bör vara rätt så noga avvägt och så tilltaget, att ledamöterna kunna representera den största möjliga allsidighet. Med ett ord sagt, enligt min uppfattning borde lagutskottet hava kunnat beakta de av mig framförda synpunkterna och redan nu berett tillfälle att få en bestämmelse med avseende på rätten att välja barnavårdsnämnder i den riktning jag föreslagit, även om den formulering av paragrafen jag gjort icke i alla avseenden kunnat anses vara fullt täckande för uppgiften i fråga.

Om invärtande av särskilda barnavårdsnämnder i vissa städer.
(Forts.)

Jag skall likväl icke göra något yrkande, då jag finner, att det icke skulle leda till något effektivt resultat.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om *avvägbringande av varaktig fred* och garantierna för en sådan.

Om avvägbringande av varaktig fred m. m.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 8, hade herr *Gullberg* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Konungen måtte begära, att det täcktes Honom låta verkställa en utredning av frågan om varaktig fred och garantierna för en sådan och för riksdagen framlägga de förslag, som denna utredning kunde giva anledning till.

Om åväga-
bringande av
varaktig fred
m. m.

(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Oscar Olsson*, vilken likväl ej antytt sin mening,
dels ock av herrar *Bergman* och *Pettersson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte för sin del i så måtto bifalla motionärens framställning, att den för sin del ville uttala sig för en i samråd med de övriga skandinaviska staterna företagen utredning angående vad som närmast borde åtgöras för stärkande av garantierna för varaktig fred.

Herr Gullberg: Herr talman! Det första tillfälliga utskottet har avstyrkt den motion, jag har haft äran väcka och som rör utredning ifråga om åvägabringande av varaktig fred och garantierna för en sådan. Men utskottet har också givit åtskilligt erkännande åt, vad som förekommer i motionen, och det är jag tacksam för. Bland annat har det givit sitt instämmande till mitt uttalande, att den som vill fred måste rusta för freden, och utskottet säger självt, att nya vägar för uppnående av en varaktig fred uppenbarligen måste beträdas.

Till sist säger utskottet, att det givetvis icke vill ställa sig avvissande mot de strävanden, som avse att åstadkomma fred och samförstånd mellan folken. För alla dessa uttalanden vill jag framföra min tacksamhet. Men på samma gång känner jag mig pliktig säga, att det förefaller underligt, att oaktat utskottet uttalar detta, utskottet ändå anser sig böra avstyrka, att en utredning nu må komma till stånd. Anledningen härtill skulle vara, att jag icke alls har lyckats anvisa någon väg, på vilken det eftertraktade målet skulle kunna nås. Jag har pekat på trenne punkter i motiveringen. Den första rör en ändring av 13 § regeringsformen. Om den punkten säger utskottet, att det icke kan förutsättas, att någonsin konungamaktens innehavare skulle i strid mot folkets vilja bryta freden, då han ju för krigets förande icke skulle kunna undvara stödet av dess representation. Det är utskottets mening, och det är min mening också, vilken jag uttalar i min motion, att så lyckligt har det varit under de svåra förhållanden, som vi nu genomleva, att konungamaktens innehavare har varit fullt överens med det svenska folket om neutralitetens upprätthållande. Men det ligger icke utom möjlighetens område, och det låter mycket väl tänka sig att såsom konungamaktens innehavare kommer någon, som gärna skulle önska få landet ut i krig, och därför kunde en förändring sådan som den jag föreslagit av denna paragraf tvivelsutan tjäna såsom en fredsgaranti.

För det andra har jag i min motivering nämnt om huru utrikesärendena borde kontrolleras och diplomatien ställas under riksdagens granskning. Därom säger utskottet, att riksdagen redan

har en viss befogenhet i berörda avseende. Jag har åtskilligt undrat, om utskottet därvidlag menat den kontroll, som konstitutionsutskottet har sig anförtrodd. Då vill jag säga, att man skall vara bra anspråkslös, om man kan tycka, att konstitutionsutskottet i någon vidare omfattning kontrollerar de diplomatiska och utrikesärendena. Vad som förekommer inför det utskottet av dessa ärenden rör reseräkningar, utnämningar och förflyttningar m. m., men de stora och verkliga diplomatiska ärendena komma icke till synes inför detsamma.

Jag har också tänkt mig, att utskottet möjligen kunde mena det s. k. hemliga utskottet, och i det få ju medlemmarna tillfälle att taga reda på dessa förhållanden. Men det beror på Kungl. Maj:t, om ett sådant utskott alls skall bliva tillsatt. Därför anser jag, att en förändring i dessa förhållanden kunde vara av behovet påkallad.

Till sist uppträder utskottet också mot den tredje punkten i min motivering, den som rör frågan om expropriation i händelse av krigsutbrott av all privat förmögenhet över 100,000 kronor. Utskottet anser, att genom en sådan skulle landets näringsliv i händelse av krig lamsläs och stora skaror av arbetare ställas utan förvärvsmöjligheter. Jag har nu aldrig tänkt, att det skulle behöva gå så långt, att det skulle bliva krig och att denna expropriation skulle komma i verkställighet. Men däremot har jag ansett, att vi genom en sådan bestämmelse skulle få en verkligt fredsintresserad rike mans klass här i landet, och att denna med sina stora resurser skulle av all makt hjälpa till att hålla kriget fjärran från oss. Men om kriget skulle komma och expropriation skulle bliva nödvändig, huru skulle det då gå med landets näringsliv frågar utskottet? Huru har det gått under detta världskrig för de krigförande nationernas näringsliv? Där har man exproprierat fabrik efter fabrik och ändrat om dem till fabriker för tillverkning av ammunition och vapen, och de stora arbetslösa skarorna ha dels fått arbete vid dessa fabriker och dels ha de skickats till fronten. Ja, det har blivit en sugning efter folk, så att det icke alls kan vara tal om arbetslöshet. I stället ha vi fått se huru de krigförande nationerna rent av vänt sig till de neutrala genom hemliga ombud för att få in folk i sina respektive land.

Alltså kan jag icke finna annat, än att denna fråga om den varaktiga freden och garantierna för densamma är värd uppmärksamhet, och att den bör göras till föremål för utredning, och jag yrkar därför bifall till min motion och till klämman i den vid utlatandet fogade reservationen.

Herr Bergman: Såsom herrarna behagade finna, är utskottet icke enhälligt i denna fråga. Av dess sju ledamöter äro blott fyra ense om utlatandet, och de tre övriga hava reserverat sig.

Det är för att säga ett par ord till förmån för det av herr Pettersson och mig gjorda yrkandet, som jag tagit mig friheten att begära ordet.

*Om åväga-
bringande av
varaktig fred
m. m.
(Forts.)*

*Om äväga-
bringande av
varaktig fred
m. m.
(Forts.)*

Den fråga, motionären önskar att genom statens försorg få mera auktoritativt och ingående behandlad, är säkerligen en av de viktigaste frågor, som kunna framläggas inför en politisk församling. Och utskottets majoritet erkänner också detta, då det säger, att »sträfvandet efter samförstånd mellan folken är ovedersägligen en statsmakterna synnerligen värdig uppgift». Men den är samtidigt en av de mest svårlösta frågor. Utskottsmajoriteten har ryggat tillbaka för dessa svarigheter och hänvisat frågan till den rymliga papperskorg, där sådana projekt hamna, som anses till ingen riksdagens åtgärd böra föranleda. Detta är utan tvivel ett enkelt och bekvämt sätt, men manne denna gamla metod verkligen är den rätta i en tid, som med världsbrandens eldskrift dagligen inpräglar i folksjälens nödvändigheten av att äntligen en gång på fullt allvar gripa sig an med fredsproblemet? Även vi reservanter anse, att motionärens idéer kunna vara förfelade i vissa avseenden, men visst icke i alla. I avseende på expropriationsätgårderna ha vi i huvudsak samma mening som utskottets majoritet, och jag har icke heller känt mig övertygad av vad motionären i dag anför till dess försvar. Det var en sida av frågan, som han icke berörde, men som icke torde vara utan all betydelse och det är, att, om man skulle kunna tänka sig, att det en gång i en framtid t. ex. eventuellt sutte en av andra skäl expropriationslysten regering, vilket icke är otänkbart, skulle en sådan där paragraf rent av kunna innebära en viss frestelse till krigsförklaring mera för expropriationens, än för krigets skull. Historien, och även vår svenska historia, visar exempel på sådana där skenkrigsförklaringar, som icke varit så värst allvarligt menade, men givetvis medfört svåra förvecklingar och olyckor. Emellertid, i flera övriga avseenden tror jag, att motionären verkligen framkommit med en del saker, som förtjäna beaktande, och även den viktiga ekonomiska frågan torde förresten förtjäna beaktande ur den grundsynpunkt, som han ser den ur och vilken vi sökt tillgodose på annat sätt, liksom vi även sökt framhålla andra fruktbarande synpunkter.

Framtiden kommer helt säkert att kräva en nyorientering i denna fråga, även så till vida att man kan begära ett ingående studium och intresse från statsmakternas sida, som gäller icke blott krigföring och krigsrustningar, utan även vad man kunde kalla fredföringsuppgifter. Det kan invändas däremot, att det finnes enskilda organisationer, som sysselsätta sig härmed, men det är dock möjligt för staten att med större auktoritet och med bättre resultat än de enskilda komma någon väg med dessa svåra frågor. Och såsom vi ha uttalat i slutet av vår reservation är en av de i och för sig starkaste fredsgarantierna här i Norden enligt vår uppfattning en närmare anslutning de nordiska nationerna emellan. Detta är Nordens största politiska tanke, då och då under sekternas gång framskymtande i vår historia och hittills tyvärr nästan lika ofta förfuskad, men icke desto mindre en tanke, som måste bli en av vår framtids främsta politiska

ledstjärnor. Nu har man visserligen till sist sagt, att Kungl. Maj:t opåminnt skall taga saken i sin hand. Det är ju glädjande, om så är förhållandet, men vi kunna icke se något hinder för, att även riksdagen genom ett uttalande stryker under sitt samförstånd med regeringen i det avseendet, och för resten delar ju, såsom även motionären i sitt anförande redan antytt, Kungl. Maj:t icke med det gudomliga majestätet egenskapen av oföränderlighet. Antag att en i förevarande avseende mindre initiativbenägen inkarnation av begreppet Kungl. Maj:t skulle sitta, när denna sak eventuellt skall föranleda till någon åtgärd! Då kunde det icke skada, att riksdagen begärt en utredning för att i sin mån ha sört för, att en sådan verkligen kommer till stånd. Jag skall därför, då ju icke ens motionären direkt yrkat bifall till sin motion oförändrad och då vi reservanter icke heller ha kunnat göra det, yrka bifall till det uttalande som föreslås i vår reservation. I avseende på själva formen för reservanternas yrkande säga de formella traditionernas väktare här i kammaren att det kanske bort ha lytt på ett i formellt avseende litet förändrat sätt. Jag skall då läsa upp den kläm, som jag skulle vilja yrka bifall till. Det är, som herrarna skola finna, fullkomligt samma sak som förut, men formellt litet annorlunda, och jag förmodar, att motionären icke har något emot att instämma däri, nämligen: »att första kammaren i anledning av förevarande motion måtte för sin del besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t ville i samråd med de övriga skandinaviska regeringarna söka företaga utredning angående vad som närmast bör åtgöras för stärkande av garantierna före en varaktig fred».

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Senast vid nästlidet års riksdag förelåg en motion med samma innebörd, som den nu ifrågakommande. Vederbörande utskott avstyrkte då denna motion under hänvisning till, att regeringen säkerligen av eget initiativ komme att vidtaga alla de åtgärder för betryggande av en varaktig fred, som kunde anses vara lämpliga. Sedan dess har världskriget pågått ännu ett år, och helt säkert har på alla håll den känslan vuxit sig starkare, att allt måste göras, som kan medverka till att, så vitt möjligt är, förebygga krig och de olyckor, som med dem följa för mänskligheten. Den känslan har också fått sitt uttryck i årets trontal, där det säges, att bemödandena fortsättas »att tillsammans med andra neutrala makter, i främsta rummet våra skandinaviska grannländer, förbereda det arbete, som, när kriget en gång slutar, måste upptagas för att grundlägga en varaktig fred och skapa en rättsordning mellan staterna, ägnad att trygga allas rätt och livsintressen». Vid sådant förhållande har det syntts utskottet som om riksdagen lika litet, ja om möjligt ännu mindre nu än föregående år, hade anledning att göra någon framställning till regeringen i denna fråga, för vilken regeringen redan påbörjat förarbeten.

Såsom framgår utav herr Gullbergs motivering har han huvud-

Om åre-
bringande av
varaktig fred
m. m.
(Forts.)

sakligen förbigått det, som väl är det viktigaste i denna sak och den nödvändiga förutsättningen för dess lösning, nämligen det internationella samarbetet, och han har i stället pekat på vissa åtgärder, som enligt hans mening skulle vara ägnade att bidra till att förebygga, att Sverige skulle bli den makt, som störde världsfreden. Det torde ej vara nödigt att nu ingå på en mera detaljerad kritik av dessa särskilda förslag. Jag vill endast därom säga, vad beträffar frågan om ändring av 13 § regeringsformen och frågan om diplomatins ställande under skarpare kontroll, att redan under nu existerande förhållanden tillräckliga garantier torde finnas mot alla eventuella äventyrligheter från regeringsmaktens sida.

Vad angår förslaget om expropriation av viss förmögenhet, vilket väl rättare bort benämnas med uttrycket konfiskation, så synes det mig icke vara för djärvt att påstå, att detta förslag icke vittnar om synnerligen mognad eftertanke. Det torde väl vara få, föreställer jag mig, som skulle vilja på allvar ifrågasätta, att den vägen är rekommendabel eller framkomlig. I allt fall ligga dessa frågor så att säga i andra planet. Frågor om vilka ändringar, som möjligen behöva vidtagas i de särskilda staternas förhållanden kunna och böra väl icke lösas annat än i samband med det internationella samarbetet och på grundvalen av de resultat, vartill detsamma kan komma.

Vad jag senast anmärkt synes mig gälla också om de programpunkter, som reservanterna uppskisserat såsom t. ex. frågan om inskränkning av vapentillverkningen och därmed sammanhängande spörsmål.

Då såsom jag förut antytt, regeringen redan har den av motionären väckta frågan under förberedande och under det sålunda igångsatta arbetets fullföljande alla de spörsmål, som för den samma äro av betydelse, säkerligen kommer under omprövning, samt något särskilt uttalande från riksdagens sida ej lärer vara erforderligt för framhållande av att riksdagen instämmer i det i trontalet gjorda uttalandet om fredsarbetets vikt och betydelse, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Det är för att vittna om att jag lider av samma omogenhet som motionären, för att använda det uttryck utskottets ärade ordförande hade, som jag här har begärt ordet.

Det är så, att jag inte kan gå med vare sig utskottet eller reservanterna i den här frågan. Här står ett fast borgerligt block, mot den så vitt jag kan se viktigaste punkten, då det gäller garantierna för att vårt land inte skall dragas in i krig, som motionären här har framfört. Det är den jag ber att få särskilt instämma i.

Jag är liksom de båda andra reservanterna i utskottet fullt på det klara med att de båda första anvisningarna, som motionären har givit, den om ändring i regeringsformen och om utredning rörande den hemliga diplomatien, gälla synnerligen viktiga garantier för uppnående av ett säkrare tillstånd i länderna, när det

gäller deras indragande i krig. Men jag får verkligen säga, att jag inte delar den optimism, som ifrån de andra reservanterna gör sig gällande beträffande omöjligheten av krig i framtiden, för den händelse dessa åtgärder vidtagas. Över huvud taget kommer det nog för mycket lång framtid att bli på det sättet, att man får räkna med krig. Krigsrisk får man räkna med, så länge vi ha den nuvarande samhällsorganisationen, så länge vi ha det kapitalistiska samhället. Så länge kommer det säkerligen att spekuleras i krig, och därför torde det vara nödvändigt för att vinna något säkrare garantier än de nuvarande att slå in just på den väg, som motionären är inne på och från vilken även de liberala reservanterna i utskottet så bestämt tagit avstånd.

*Om avaga-
bringande av
varaktig fred
m. m.
(Forts.)*

Vad herr Bergmans resonemang beträffar, om risken för större krigsmöjligheter om expropriationsrätt vore tillerkänd en regering under krigstid, så får jag säga, att det resonemanget knappt ens har något teoretiskt intresse. Denna insinuation, att en socialistiskt sinnad regering på grund av möjligheter för egendomsexpropriation skulle ställa till ett krig, även om den intet krig ville ha, den torde vara så pass luftig, att det inte behövs något djupare ingående på ett sådant resonemang. Det har väl ändå alltid varit på det sättet, att det icke är folkets breda lager, som varit krigiska och som önskat krig. De som önska krig i civiliserade länder, i sådana länder som det här är fråga om, det är verkligen inte de stora folkmassorna, varken arbetarmassorna eller bönderna. I vår krigiska historia har det dock alltid visat sig, att bondeklassen har varit den avgjorda motståndaren till alla krig, och arbetarklassen torde icke heller i vårt land vid något tillfälle ha visat större krigiska tendenser än bondeklassen.

De båda liberala reservanterna ha fallit i undran och beundran över huru i de krigförande länderna inkomsterna ha blivit så hårt beskattade, att till och med halva inkomsten tagits i anspråk av staten och däri skulle då ligga en varning för framtiden, så att krigsrisken i åtskillig grad skulle vara avlägsnad, när de ekonomiskt starka samhällsgrupperna tänka på den stora risk, som på så sätt kan möta dem. Ja, jag får säga, att jag förstår, att det är smärtsamt för ett ekonomiskt företag med tio miljoner kronors vinst att få avstå fem miljoner kronor till staten, men hur smärtsamt det än kan vara, så torde de vinster, som ändå kunna erhållas alltid vara tillräckligt lockande, för att man även i framtiden skall kunna spekulera i krig från rent ekonomisk synpunkt. Jag vill fästa uppmärksamheten på att krigen icke bara nu utan så gott som i alla tider under hela den civiliserade perioden i vår historia varit spekulationer, i stor utsträckning just ekonomiska spekulationer, och de samhällsgrupper, som ha intresse av att spekulera i krig, komma att ha detta intresse ända till den dag, då de äro säkra på att denna spekulation i andras, den stora massans, liv och blod och egendom nödvändigt måste misslyckas.

Således, då det gäller, att inom det nuvarande samhällets ram åstadkomma kraftigare garantier för ett fredstillstånd emot intressen,

*Om åvåga-
bringande av
varaktig fred
m. m.
(Forts.)*

som skulle kunna vilja draga landet ut i krig, så finns det icke någon säkrare väg att gå än den som motionären har slagit in på och som han också här i debatten har hållit på. Därför kan jag herr talman, varken yrka bifall till utskottets hemställan eller till den av herrar Bergman och Pettersson avgivna reservationen. Jag skall i likhet med motionären be att få yrka bifall till motionen, gärna med den kläm, som herr Bergman senast uppläste och som står i fullkomlig överensstämmelse med vad motionären har krävt.

Herr Gullberg: Herr talman! Jag ber att få återtaga mitt yrkande om bifall till den kläm, som återfinnes i reservationen, och förenar mig med herr Bergman i yrkandet om bifall till den kläm som blivit av honom omformulerad.

Men desslikes vill jag gent emot utskottets ärade ordförande säga, då han ville göra gällande, att expropriationstanken icke skulle vara vidare genomtänkt, att det är rätt, att den tanken ställes fram, så att den blir både genomtänkt och beskådad på förhand. Blir den desslikes lagfäst, så är det så mycket bättre, ty det vill synas, som om den verkligen kunde behövas.

En av diplomaterna för en stormakt har i sina minnen sagt, att en av de krigförande ländernas rikaste män var en mycket framstående befrämjare av det landets krigspolitik. Han väntade uppenbarligen att få göra ganska stora förtjänster i förbindelse med kriget. Men allt eftersom krigets faser vände sig och det drog ut på krigets längd, så blev han allt mer och mer övertygad om, att han på detta krig komme att göra de allra största förluster, ty talet om att motståndarne skulle få betala krigsombkostnaderna tystnade allt mer och mer. Hans vitalitet och hälsa vek ifrån honom, och rätt vad det var, så dog han. Säkert, säger denne diplomat, hade denna utgång till en stor del sin grund i, att han på detta fruktansvärda sätt misspekulerat.

Jag anser, herr talman, att den här expropriationstanken bör ställas fram för alla, som vilja driva krigstanken, ty det kan vara hälsosamt, att de tänka på den, innan de verka för någonting så fruktansvärt som kriget verkligen är.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Ifrån utskottsmajoriteten har gjorts gällande gent emot motionären att det skulle vara en brist i hans motion, att han blott tagit hänsyn till Sverige och sålunda blott yrkat på att Sverige för sin del skulle vidtaga åtgärder för att icke bli kastat in i krig. Man har, säger utskottsmajoriteten, icke någon garanti för att icke Sverige blir anfallet, och det skulle vara en brist i motionen, att icke beakta detta. Jag för min del anser det vara en förtjänst hos motionen, att den icke är så vittsvävande i det avseendet. Det förra, som motionen talar om, är vad vi ha makt att åstadkomma, men det andra kan man ju icke begära, att vi skola kunna skapa säkra garantier för.

Gentemot herr Olsson skall jag be att få säga, att det ingalunda

är riktigt, då han säger, att vi skulle vara sådana optimister, att vi anse, att all risk är avlägsnad genom de garantier, som också vi i reservationen ha anslutit oss till. Vi ha icke yttrat oss om avlägsnandet av all risk utan om *stärkande av garantierna* för varaktig fred.

*Om åväga-
bringande av
varaktig fred
m. m.
(Forts.)*

När han vidare talade om expropriationsfrågan, så sökte han göra gällande, att jag skulle ha antytt, att en socialistiskt sinnad regering skulle vara benägen för expropriation. Jag talade icke om en socialistiskt sinnad regering, utan om »en av andra skäl expropriationslysten regering», och det behöver visst icke vara en socialistisk regering. Det *kan* ju även vara en sådan, men det kan också vara en av helt annat kynne. Jag ber att få erinra om att de två största expropriatörer, som torde ha funnits i vår svenska historia, voro allt annat än socialister. Man kan ju möjligen kalla dem statssocialister i viss mån, men det är säkerligen en oerhörd skillnad mellan dem och våra dagars socialism. Våra bägge största expropriatörer äro nämligen Gustav Vasa och Karl XI, såvida jag icke är oriktigt underrättad.

Herr Schyller: Herr greve och talman, mina herrar! Jag vill endast understryka vad utskottets ordförande redan anfört, att då Kungl. Maj:t i sitt trontal själv tillkännagivit, att regeringen skall ta denna fråga i öfvervägande, så anser jag för min del det vara meningslöst att skriva åtminstone till denna regering.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande nu ifrågavarande utlåtande vore yrkat: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen; samt 3:o), av herr *Bergman*, att första kammaren i anledning av förevarande motion måtte för sin del besluta att i skrivelse till Konungen anhålla, det Kungl. Maj:t ville i samråd med de övriga skandinaviska regeringarna söka företaga utredning angående vad som närmast borde åtgöras för stärkande av garantierna för varaktig fred.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Avgåvos och hänvisades till jordbruksutskottet följande motioner:

nr 137, av herr *Barthelson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m.; och

nr 138, av herr *Ericsson*, *Ollas*, m. fl., om anslag till bestridande av omkostnader för befrämjande av nyodlingsföretag.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 96, angående upprättande av praktiska ungdomsskolor; och
nr 107, angående rätt för tjänstemännen i första lönegraden hos pensionsstyrelsen S. E. Fägersten, H. F. C:son Gyller och P. Bratt att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring inom styrelsen.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; och

nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 17 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 19, angående vissa pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner rörande vissa pensioner, avsedda att utgå från statens domäners fond; och

nr 25, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontoret i Luleå; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 18 § i lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 14, i anledning av väckt motion om tillägg till 18 kap. 14 § strafflagen;

nr 15, i anledning av väckt motion angående rätt för efterlevande make att sitta i orubbat bo, då den avlidne maken icke efterlämnat bröstarvingar;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förklaring av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades greve *Posse* för tiden från och med den 4 till och med den 10 innevarande månad på grund av följande nu upplästa läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare greve *N. F. Posse* på grund av tarmkatarr är förhindrad att deltaga i riksdagens arbete under en vecka räknat från och med måndagen den 4 mars intygar på heder och samvete.

Stockholm den 2 mars 1918.

I. Hedenius,
med. d.r.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,33 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna

Tisdagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 108, angående pension till förre båtsmannen *Fredrik Larsson Söderlund*;

nr 109, angående pension till förre båtsmannen *Johan Collén Akerman*;

nr 110, angående livränta till förre underofficerskorpralen *Karl Manfred Olsson*;

nr 111, angående avhändande av ett kronan tillhörigt, från lägenheten *Låsholmen* avsöndrat område vid *Karlsborgs lastageplats* i *Nederkalix socken*;

nr 119, angående understöd för utgivande av tidskriften *Biblioteksbladet*;

nr 120, angående understöd åt musikläraren *C. Lundells änka*; och

nr 121, angående pension åt förvaltaren av reservförrådet för läroverkens målskjutningsmaterieell, majoren *W. Åman*.

Justerades protokollen för den 27 nästlidne februari och den 1 innevarande månad.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda

avdrag vid 1918 års taxering till beviljning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

första tillfälliga utskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner rörande åvägabringande av utredning i fråga om föräldrars befriande från skyldigheten att bekosta skolmateriell åt barn i folk- och småskolor.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 46, till Konungen angående ändrad lydelse av 54 § 5 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1918 den 2 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg 46 röster, i följd varav herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

Edvard Wavrinsky.

Knut Tengdahl.

L. E. Gezelius.

Felix Hamrin.

År 1918 den 2 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen Axel Reinhold Östergren 46 röster, i följd varav herr häradshövdingen Axel Reinhold Östergren blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

Edvard Wavrinsky.

L. E. Gezelius.

Knut Tengdahl.

Felix Hamrin.

År 1918 den 2 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen Nils Wihlborg 46 röster, i följd varav herr häradshövdingen Nils Wihlborg blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Edvard Wavrinsky.

L. E. Gezelius.

Knut Tengdahl.

Felix Hamrin.

År 1918 den 2 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen friherre Bror Carl Cederström 42 röster, i följd varav herr häradshövdingen friherre Bror Carl Cederström blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

Edvard Wavrinsky.

L. E. Gezelius.

Knut Tengdahl.

Felix Hamrin.

På framställning av herr talmannen beslöts, att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till den paragraf därom, som borde införas i riksdagsbeslutet.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 194, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av motionerna nr 116 och 171 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående provisoriskt rusdrycksförbud samt motion nr 117 angående beredande av ersättning åt personer, som berövas sitt arbete till följd av ett provisoriskt rusdrycksförbud, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 195, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av herr Werners om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av understöd av statsmedel åt s. k. hembygdskörer;

nr 196, med delgivning av andra kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av herr Werners m. fl. motion, nr 230, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 13 i ordningsstadgan för rikets städer; samt

nr 197, med delgivning av andra kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av herr Werners

m. fl. motion, nr 231, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 10 i instruktionen för landshövdingarna.

Första kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande ärenden till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 7 A och B, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 17 A, 19, 23 och 25 samt lagutskottets utlåtanden nr 13—17.

Herr *Ericsson, Ollas*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Motionen hänvisades till lagutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 108, angående pension till förre båtsmannen Fredrik Larsson Söderlund;

nr 109, angående pension till förre båtsmannen Johan Collén Åkerman;

nr 110, angående livränta till förre underofficerskorpralen Karl Manfred Olsson;

nr 120, angående understöd åt musikläraren C. Lundells änka; och

nr 121, angående pension åt förvaltaren av reservförrådet för läroverkens målskjutningsmateriell, majoren W. Åman.

Vid fördragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 111, angående avhändande av ett kronan tillhörigt, från lägenheten Låsholmen avsöndrat område vid Karlsborgs lastageplats i Nederkalix socken, hänvisades denna proposition till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 119, angående understöd för utgivande av tidskriften Biblioteksbladet.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
